

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

ACHEBE, Chinua

Chike gyermekkora / Chike's School Days

Eredeti közlés/Original publication:

Új Tükör, 1983, 20. évf., 7. szám, 9. old.

Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.003.565

Dátum/Date: 2019. május / May

filename: achebe_1983_ChikeGyermekekora

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BIERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

ACHEBE, Chinua: Chike gyermekkora / Chike's School Days, *AHU MATT*, 2019, **pp. 1–8. old.**, No. 000.003.565, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, Chinua Achebe novellája magyar fordításban

African research in Hungary, Chinua Achebe's short story in Hungarian translation

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC
SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adattárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

CHIKE GYERMEKKORA

ACHEBE, Chinua

Új Tükör, 1983, 20. évf., 3. szám, 9. old.

Sarah utolsó gyermeke fiú volt, születése nagy örömet szerzett családjának. A gyermek a keresztségben három nevet kapott: John, Chike, Ohiajulu. Az utolsó azt jelenti: végre megnyugodhat az értelem. Bárki is hallotta ezt a nevet, mindjárt tudta, hogy viselője egyetlen gyermek vagy egyetlen fiú. Chike egyetlen fiú volt. Szüleinek előtte már öt leánygyermeke született.

Chikét – mint ahogy leánytestvéreit is – „a fehér ember szokásai szerint” nevelték, ami azt jelentette, hogy a hagyományokkal ellentétesen. Édesapja sok esztendővel ezelőtt vásárolt egy kicsiny csengőt, amellyel családját minden reggel és minden este imához és egyházi énekléshez szólította. Ez is a fehér ember szokásainak egyike volt. Sarah megtanította gyermekeit arra, hogy ne egyenek szomszédjaik házában, mert azok a „bálványoknak áldozzák ételüket”. Ily módon szembehelyezkedett az ősi szokással, amely szerint a falu minden gyermeke közös felelősség, attól függetlenül, hogy szüleik rokonságban állnak-e egymással, a gyermekek együtt játszottak és megosztották ételüket.

Egyszer az egyik szomszéd megkínálta egy darab jam gyökérrel a négyesztendős Chikét. A kisfiú fölényesen megrázta fejét és így szólt: — Mi nem eszünk pogány eledelt! — A szomszéd asszony dühbe gurult, de fegyelmezte magát, és csak az orra alatt motyogta, hogy a fehér ember jóvoltából manapság még egy osut is felvet a büszkeség.

Ebben igaza volt. A múltban egy osu fel sem emelhetette a borzas fejét egy szabadon született jelenlétében. A törzs sok istene közül valamelyiknek a rabszolgája volt. Elkülönítették, de nem azért, mert tisztelték, hanem mert megvetették, majdhogy le nem köpték. Nem köthetett házasságot egy szabadon születettel, és nem viselhetett semmiféle törzsi tisztséget. Ha meghalt, hozzátartozói a gonosz bozótban temették el.

Most minden megváltozott, vagy legalábbis változásnak indult. Olyannyira, hogy egy osu gyermek lenézett egy szabadon születettet, és pogány ételről fecsegett. A fehér ember valóban sok mindent elért.

Chike apja eredetileg nem volt osu, de a kereszténység nevében feleségül vett egy osu nőt. Sohasem hallottak még ilyet, hogy egy férfi nyitott szemmel, ilyen módon osuvá változzon. De hát Ámos igazán nem nevezhető másnak, mint bolondnak. Az új vallás a fejébe szállt. Úgy volt ezzel, mint a pálmaborral. Van, aki megissza és józan marad. Másoknak meg a hasukban süllyed el az eszük.

Az egyetlen ember, aki Ámost ebben a bolond házasságban támogatta, Mr. Brown volt, a fehér misszionárius, aki a szalmatetős vörös vályog papiakban élt, és akit az emberek nagyon tiszteltek, nem is a prédikációi miatt, hanem azért, mert házának egyik szobájában kórházat rendezett be.

Ámos házassági szándékát Mr. Brown erősen pártfogolta. A férfi néhány nappal később elmondta a dolgot özvegy édesanyjának, aki nemrég tért a keresztény hitre, és az Elisabeth nevet vette fel. Az aszszonyt a megrázkódtatás majdnem megölte. Amikor magához tért, térdre esve könyörgött Ámosnak, hogy ne tegyen ilyet. De az nem akarta meghallgatni, mintha a füle be lett volna szegezve. Elisabeth végül nagy kétségbeesésében a varázslótól kért tanácsot.

A varázsló nagy hatalmú és bölcs ember volt. Kunyhója padlóján ült, fehér mészkarikával a szeme körül; egy teknőc hátán dobolt, és nemcsak a jelent látta, hanem azt is, ami volt, s azt is, ami lesz. „A négyszemű embernek” nevezték. Amikor az öreg Elisabeth beállított hozzá, megrázta csigafüzérét és megmondta neki, miért jött el hozzá:

– A fiad a fehér ember hitére tért. És te is, pedig vénségedre több eszed lehetne. Most azon csodálkozol, hogy megbolondult. Az, aki hangyarágta faágakat gyűjt, készüljön el a gyíkok látogatására.

Jó néhányszor megrázta csigafüzérét, és közben ujjával egy homokkal telt edénybe írt valamit, és egész idő alatt hallatszott, hogy a mellette levő nwifulu, a beszélő dísztek magában fecseg.

– Fogd be a szád! – förmedt rá a varázsló, s az abban a pillanatban elhallgatott. A varázsló néhány varázsigét motyogott, azután pedig a közmondások meghökkentő sorozatát darálta el: a bölcs mondások úgy követték egymást, mint a csigaházak a bűvös füzéren.

Végül megállapította a baj orvoslásának módját. Az ősök megharagudtak, és egy kecskével kell kiengesztelni őket. A vén Elisabeth végrehajtotta a szertartásokat, de fiának nem jött meg az esze, és feleségül

vette a Sarah névre hallgató osu lányt. Akkor az öreg Elisabeth megtagadta új hitét, és visszatért ősei vallásához.

Kissé elkalandoztunk, de fontos volt megtudnunk, hogyan lett Chike apja maga is osu, mert még manapság is, amikor minden a feje tetején áll, ritkán történik ehhez hasonló eset. Térjünk azonban vissza Chikéhez, aki négy vagy ötesztendőskorában visszautasította a pogányok eledelét.

Két évvel később a falu iskolájába került. Jobb kezével már akkor át tudott nyúlni a feje fölé és elérte vele a bal fülét, annak bizonyítékául, hogy már képes elboldogulni a fehérék tudományának rejtelmeivel.

A palatábla és a ceruza, de még inkább iskolai egyenruhája, a fehér ing és a barna vászon rövid nadrág, boldoggá tette Chikét. Mégis, az új félév első napja közeledtével, egyre többször jutottak eszébe a tanítóról és pálcájukról szóló történetek. Azután az a dal is eszébe jutott, amelyet nővére énekelt, a dal, melynek kissé nyugtalanító refrénje így szólt:

Onye nkuzi ewelu itali piagbusie umuaka.

Az ibó nyelv egyik sajátossága, hogy ha valamit hangsúlyozni akar, eltúlozza. Nem valószínű, hogy a refrénben szereplő tanító a szó szoros értelmében halálra korbácsolta a gyermekeket. Ahhoz azonban nem fér kétség, hogy elnászpángolta őket. Ez pedig gyakran jutott Chike eszébe.

Minthogy még kicsi volt, Chikét abba az osztályba tették, amelyben énekelték, sőt olykor táncolták is a katekizmust. A fiú élvezte a szavak dallamát, és élvezte az ütemet. Katekizmusórákon az osztály körben állt, hogy eltáncolja a tanár kérdését.

– Ki volt Cézár? – hangzott a kérdés és válaszul dobogás kíséretében felcsendült a dal:

*Siza bu eze Rome
Onye nachi enu uwa dum.*

Mit bánták azt tánc közben, hogy századunkban Cézár már nem a világ ura.

Olykor angolul énekelték. Chike nagyon kedvelte a *Tíz zöld palack* című dalt. Megtanították ugyan nekik a szövegét, de a gyermekek csak

a kezdő és a záró sorra emlékeztek. A középső részt hümmögték és mormogták.

*Tíz ződ flaska függött a falon,
Tíz ződ flaska függött a falon,
Hm hm hm hm hm
hm hm hm hm hm hm
Ostt tíz ződ flaska függött a falon.*

Így telt el az első iskolaév. Chike felsőbb osztályba lépett, ahol már komolyabban folyt a munka.

Kisiskolás korát nem szükséges végigkövetnünk. Ez az önmagában is kerek történet nem különbözött más gyermekek történetétől. A felsőbb osztályokban viszont már megnyilvánult saját egyénisége. Határozott ellenszenv támadt benne a matematika iránt, viszont nagyon szerette a meséket és a dalokat.

Az angol szavak hangzásában különös élvezete telt még akkor is, ha értelmükről sejtelve sem volt. Néhány szótól valósággal megmármorosodott. Ezek közé tartozott a periwinkle, azaz örökzöld. Már elfelejtette, hogyan tanulta, és azt is, pontosan mit is jelent. A szó számára kissé homályosan, valami rejtelmes tündérvilággal kapcsolatos dolgot jelentett. Akárcsak a constellation, azaz a csillagkép.

Chike tanítója kedvelte a hosszú szavakat. Igen tudós embernek tartották. Legkedvesebb időtöltése az volt, hogy kimásolta Chamber etimológiai szótárából az olyan szavakat, amelyekbe beletörik az ember nyelve. Épp a minap is megtapsolta az osztály, amikor az egyik későn jövő fiú magyarázkodását fölényesen szerteúzta:

– A késedelmeskedés a lusta ember kibúvója – mondta.

A tanító műveltsége minden tantárgyban, de különösen a természetrajzban nyilvánvaló volt. Chike soha sem fogja elfelejteni azt az órát, amelyen a növényi magok elterjedésének módozatait tárgyalták.

A tanító szerint a magok elterjedésének öt lehetősége van, éspedig az ember, az állatok, a víz, a szél és a robbanékony szerkezetek segítségével történő elterjedés.

Még azok a tanulók is, akik az az összes többi módozatot elfelejtették, emlékezetükbe vették a „robbanékony szerkezeteket”.

Chikére természetesen mély benyomást gyakorolt tanárának szókinccse. De számára mást jelentett a szavak tündérvilágba illő varázsa.

Olvasókönyvének első mondatai igazán egyszerűek voltak, mégis valami meghatározhatatlan örömteli izgalommal töltötték el:

„Volt egyszer egy varázsló. Afrikában élt. Elment Kínába, hogy egy lámpát hozzon.”

Chike odahaza újra meg újra elolvasta, majd egy dalt írt róla. A dalnak nem volt értelme. Belekerült az örökzöld szó, meg az is, hogy Damaszkusz. De ez a dal olyan volt számára, mint egy ablak, amelyen át a távolban egy különös, varázslatos új világot látott. És boldog volt.

A nigériai író elbeszélését angolból fordította
M. BODOKY MÁRTA